

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นโยบายการพัฒนาประเทศไทยในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทำให้อัตราการเติบโตทางภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าภาคเกษตรกรรมหลายเท่า เกษตรกรจำนวนมากจากชนบทจึงอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร โดยงานที่หาทำได้ง่ายที่สุด คือ งานก่อสร้าง เนื่องจากเหตุผลดังนี้

1. สถานที่ก่อสร้างมีกระจายอยู่ทั่วไป
2. ขั้นตอนในการสมัคร เป็นกรรมกรไม่ยุ่งยาก
3. งานกรรมกรก่อสร้างไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ในการทำงานโดยเฉพาะงาน

พื้นฐานที่ต้องการกำลังแรงของคนในการขุด ยก ลาก แบก กลบ ฯลฯ

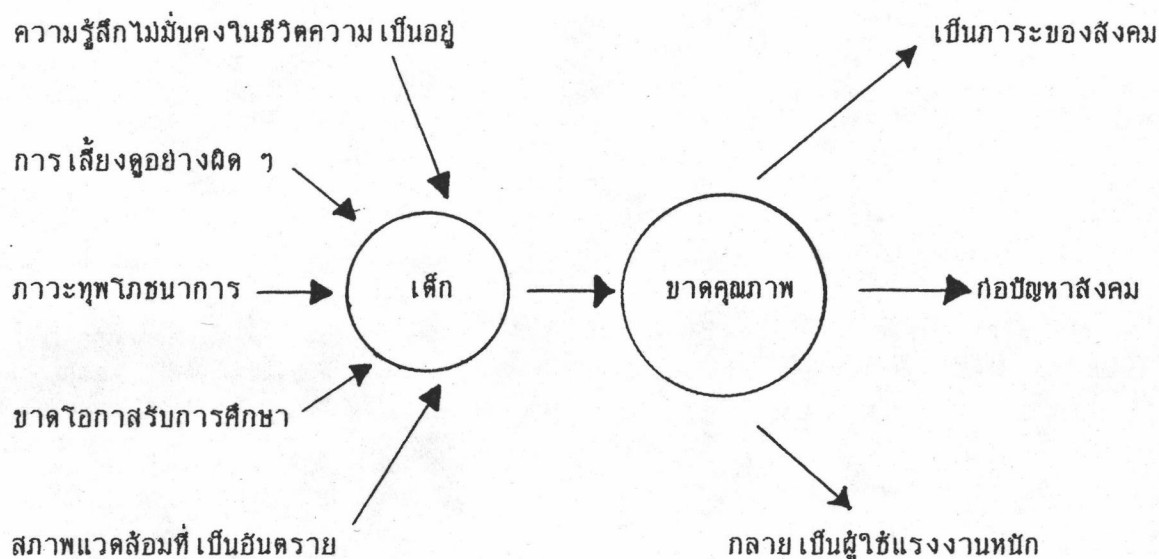
4. การทำงานที่ใช้แรงงาน เป็นงานที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตเดิมของคนชนบท
5. การทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้าง ไม่ต้องลงทุนด้านเงินทุน ชำนาญได้ที่พักในบริเวณที่ก่อสร้างอีกด้วย

ลักษณะการอพยพเข้ามาเป็นกรรมกรก่อสร้างของคนในชนบทส่วนใหญ่จะมาตั้งครอบครัว มีการนำเด็กซึ่งเป็นลูกหลานเข้ามาอยู่ในที่พัก ซึ่งทางบริษัทรับเหมาก่อสร้างเป็นผู้จัดหา โดยลักษณะของที่พักนิยมสร้างเป็นห้องแถว 1 ถึง 2 ชั้น แต่ละห้องมีขนาดประมาณ 3 x 4 เมตร กั้นด้วยไม้หยาบ ๆ หรือสังกะสีลูกฟูก หลังคามุงด้วยสังกะสีลูกฟูกเช่นกัน แต่ละห้องพักบรรจกรรมกรได้ 1 ครอบครัว หรือกรรมกรโสด 4 - 6 คน (นิภา สุวรรณแสง ตูมรสุนทร 2529 : 11) สภาพที่เป็นที่พักรับครัวนี้จะแออัด มีคิบบ อบอุ่น ขึ้นและ ง่ายต่อการแพร่เชื้อโรค ดังที่กระทรวงสาธารณสุขเคยประกาศเมื่อหิวาตกโรคระบาด ในปี พ.ศ. 2526 ว่าแหล่งที่แพร่เชื้อโรคดังกล่าวอยู่ในบริเวณบ้านพักกรรมกรก่อสร้าง (วัลลภ หังคมานุรักษ์ 2535 : 42) สภาพดังกล่าวเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ๆ แล้ว จะเห็นว่าอาชีพกรรมกรมีสภาพลำบากแค้นกว่าอาชีพอื่น ๆ ทุกด้าน

สิ่งที่น่าห่วงใย คือ ลูกกรรมการก่อสร้างที่ติดตามพ่อแม่ผู้ปกครองมาอยู่ในแหล่งก่อสร้าง จะต้องเจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการพัฒนา เด็กทั้งด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ลูกกรรมการก่อสร้างยังไม่มีโอกาสรับการศึกษาในระบบโรงเรียนอีกด้วย เนื่องจากสาเหตุหลายประการดังนี้

1. ลักษณะงานกรรมการก่อสร้าง เป็นงานที่ทำให้กรรมการก่อสร้างอยู่ไม่เป็นที่ ต้องอพยพย้ายครอบครัวไปตามแหล่งก่อสร้างต่าง ๆ เสมอ
2. เด็กลูกกรรมการก่อสร้าง ขาดเอกสารหลักฐานประเภทใบเกิด สำเนาทะเบียนบ้าน ทำให้ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้
3. รายได้ของกรรมการอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก พ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก จึงคิดแก้ปัญหาเรื่องความอยู่รอดมากกว่าจะสนใจส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษา ประกอบกับกรรมการบางกลุ่มไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา เพราะคิดว่าเรียนไปก็ไม่ทำให้ชีวิตดีขึ้น

สภาพการขาดหรือด้อยโอกาสทางการศึกษาของลูกกรรมการก่อสร้างและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการพัฒนา เด็กย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของลูกกรรมการก่อสร้าง เป็นอย่างยิ่ง หากปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือแก้ไข เมื่อเด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดปัญหาสังคม หรือ เป็นภาระของสังคม หรือไม่เช่นนั้นก็กลายเป็นผู้ใช้แรงงานไร้ฝีมือตลอดไป ตั้งแผนผังสรุปสภาพชีวิตของลูกกรรมการก่อสร้างต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 แผนผังสภาพชีวิตลูกกรรมกรก่อสร้าง

(วัลลภ ตั้งคณาบุรุษ 2530 : 36)

จากสภาพชีวิตของลูกกรรมกรก่อสร้างข้างต้น ทำให้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ดำเนินการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้ ซึ่งลักษณะการช่วยเหลือเน้นการให้การศึกษาแก่ลูก กรรมกรก่อสร้างเป็นแกนหลัก โดยการจัดตั้งศูนย์เด็กขึ้นในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งเป็นเสมือนบ้านและ โรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อมูลด้าน เอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัย เข้าไปสังเกต การสอนและสัมภาษณ์ ปัญหาด้านการดำเนินงานของศูนย์เด็กก่อสร้างในความดูแลของมูลนิธิ สร้างสรรค์เด็ก พบว่ายังมีปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาด้านเด็ก พบว่าในแต่ละศูนย์เด็กก่อสร้างจะมีจำนวนเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง มาเรียนมาก และอายุของเด็กเหล่านี้มีความแตกต่างกันสูง นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กมักขาดเรียน บ่อย และเด็กมักจะได้เรียนในศูนย์เด็กก่อสร้างในช่วงสั้น ๆ ประมาณ 1 - 5 เดือน หลังจากนั้น ต้องติดตามผู้ปกครองไปยังแหล่งก่อสร้างอื่น ๆ ทำให้การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กเป็น ไปอย่างไม่ต่อเนื่อง

2. ปัญหาด้านครู พบว่า จำนวนครูในแต่ละศูนย์เด็กมีเพียง 1 - 2 คน และมีผู้ช่วยครู 1 คน ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับภาระหน้าที่ของครูซึ่งมีหลายประการ ตั้งแต่ การบริหารและจัดการศูนย์เด็กก่อสร้าง การจัดการเรียนการสอนภายในศูนย์เด็กก่อสร้าง การดูแล และประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือแก่กรรมกรที่อยู่ในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งภาระหน้าที่ต่าง ๆ นี้ ทำให้ครูไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการจัดการศึกษาภายในศูนย์เด็กก่อสร้างอย่างเต็มที่ ประกอบกับครูที่ทำงานในศูนย์เด็กก่อสร้างไม่ได้เรียนจบทางด้านการศึกษา และไม่มีประสบการณ์การสอนเด็กก่อสร้างมาก่อน ในเวลาจัดการเรียนการสอนจึงมักจัดไปตามดุลยพินิจของตนเอง โดยไม่มีทิศทางพัฒนาเด็กที่ชัดเจน ต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพเด็กลูกกรรมกรอย่างแท้จริง

3. ปัญหาด้านผู้ปกครองเด็ก พบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กส่วนใหญ่ เครียดจากปัญหาความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ทำให้ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูกหรือร่วมมือกับศูนย์เด็กก่อสร้างในการช่วยกันส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างจริงจัง

4 ปัญหาด้านอื่น ๆ ในการจัดการศึกษาภายในศูนย์เด็กก่อสร้างยังคงขาดแคลนดังต่อไปนี้

4.1 ขาดแคลนหลักสูตรสำหรับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างโดยเฉพาะ ที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนภายในศูนย์เด็กก่อสร้างจะยึดแบบเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบในการเรียนการสอนของเด็กปกติที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนับว่าไม่เหมาะสมกับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างที่มีสภาพชีวิตที่แตกต่างจากเด็กโดยทั่วไปมาก ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของลูกกรรมกรก่อสร้าง เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาของชีวิตและสังคม ตลอดจนช่วยส่งเสริมการดำรงชีวิตของเด็กให้ดีขึ้น

4.2 ขาดแนวทางหรือวิธีสอน ที่เหมาะสมสำหรับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง เนื่องจากเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างมีความแตกต่างด้านความพร้อมในการเรียนและพฤติกรรมการเรียนแตกต่างกันมาก ครูจำเป็นต้องมีแนวทางหรือวิธีสอนที่เหมาะสมกับสภาพของเด็ก แต่จากงานวิจัยของ สุชาติ คณิสสรมงคล ซึ่งวิจัยเรื่อง "สวัสดิภาพเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง : ศึกษารูปแบบการจัดบริการศูนย์เด็กเล็กเคลื่อนที่ในเขตก่อสร้างกรุงเทพมหานคร" และจากการสังเกตการสอนของผู้วิจัยพบว่า ครูยังขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการสอนเด็กด้วยโอกาสกลุ่มน้อยอย่างมาก

4.3 ขาดแคลนสื่อการศึกษาที่ช่วยจัดการเรียนการสอนในศูนย์เด็กก่อสร้าง เนื่องจากครุมีการะงานหลายด้านประกอบกับไม่ค่อยมีความรู้ความชำนาญในการสร้างสื่อที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนภายในศูนย์เด็กก่อสร้าง ครูจึงใช้วิธีบรรยายหรืออธิบายเนื้อหาสาระต่าง ๆ บนกระดานดำ

4.4 ขาดแคลนอัตรากำลังครูที่จะสอนเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ซึ่งสาเหตุมาจากการทำงานในศูนย์เด็กก่อสร้างเป็นงานที่หนักมาก เมื่อเทียบกับผลตอบแทนด้านการเงินและความก้าวหน้า ความมั่นคงในการทำงานที่จะได้รับ ทำให้ครูลาออกบ่อย

4.5 ขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนการทำงานของครู ในแหล่งก่อสร้าง เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กลูกกรรมกรก่อสร้างที่พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กมีฐานะยากจน เด็กจึงอยู่ในสภาวะขาดแคลนสิ่งต่าง ๆ เสมอ ๆ เช่น เด็กไม่ได้รับประทานอาหารเข้าก่อนมาเรียน เด็กไม่มีอุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถ้าครูมีงบประมาณสนับสนุนการทำงานอย่างเพียงพอ ครูจะสามารถช่วยเหลือเด็กได้มาก และยังสามารถจัดหาสื่อการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษามาให้เด็กได้อย่างเพียงพอ

ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์เด็กขึ้นในแหล่งก่อสร้าง ได้แก่

1. กองแรงงานหญิงและเด็ก กรมแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
2. กองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร
3. มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก

ทั้ง 3 หน่วยงานข้างต้นได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. ปัญหาด้านเด็ก ทั้ง 3 หน่วยงาน ได้ขอให้ครูในแหล่งก่อสร้างทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเด็กถึงความสำคัญของการศึกษา เพื่อให้ผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ แต่กรณีที่เด็กต้องย้ายตามผู้ปกครองไปยังแหล่งก่อสร้างใหม่ ครูยังไม่มีแนวทางช่วยเหลือเด็ก ยกเว้นกองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร ที่มีจะทำเอกสารสำคัญว่าเด็กเคยผ่านการเรียนในศูนย์เด็กก่อสร้างมาก่อน ขอให้โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครที่อยู่ใกล้กับแหล่งก่อสร้างที่ผู้ปกครองเด็กย้ายไปทำงานรับเด็กเข้าเรียนด้วย

2. ปัญหาด้านครู หน่วยงานทั้ง 3 แห่งข้างต้น พยายามแก้ปัญหาเรื่องครูในศูนย์ เด็กก่อสร้างไม่มีความรู้ ความชำนาญและทักษะในด้านการจัดการเรียนการสอนด้วยการส่งครูไปอบรมตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ หรือจัดอบรมขึ้นเองภายในหน่วยงาน แต่เนื่องจากระยะเวลาอบรมครูจะเป็นช่วงสั้นเพียงครึ่งวัน หรืออย่างมากที่สุดใช้เวลาอบรม 10 วัน เนื้อหาการอบรมมักเน้นภาคความรู้และเป็นความรู้เฉพาะเรื่อง เช่น การใช้สื่อ การเล่านิทาน การปฐมพยาบาล ฯลฯ นอกจากนี้ สาระและวิธีการอบรมมักเป็นการอบรมเพื่อสอนเด็กทั่ว ๆ ไป เมื่อครูนำความรู้ที่อบรมมาไปใช้จึงไม่ได้ผล เนื่องจากเป็นสาระและวิธีการที่ไม่เหมาะสมกับสภาพเด็กอย่างแท้จริง

3. ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาสำหรับในเรื่องนี้ คือ การขาดหลักสูตรวิธีสอน และสื่อการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ซึ่งหน่วยงานทั้ง 3 แห่งข้างต้น ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว จึงพยายามส่งเสริมสนับสนุนครูที่สอนในศูนย์ เด็กก่อสร้าง ให้จัดทำหลักสูตรขึ้นใช้เป็นการเฉพาะ แต่เนื่องจากครูไม่มีความรู้ ความชำนาญในการพัฒนาหลักสูตรและไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนช่วยเหลือในการพัฒนาหลักสูตร ปัจจุบันจึงยังไม่มีหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างอย่างแท้จริง

เนื่องจากการดำเนินการแก้ไขปัญหามานานแล้วแต่ยังไม่สามารถดำเนินการอย่างได้ผล จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในแหล่งก่อสร้างเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยในฐานะที่ศึกษามาโดยตรง ในด้านหลักสูตรและการสอน และเป็นครูสอนเด็กระดับประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งในอนาคต จะเป็นหน่วยงานที่ต้องรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษากลุ่มต่าง ๆ เข้าเรียนโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง ตลอดจนไปเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กด้อยโอกาส ไปสังเกตการสอนของครู และสัมภาษณ์ครูที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาในศูนย์ เด็กก่อสร้างหลายแห่ง ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะช่วยจัดการศึกษาในศูนย์ เด็กก่อสร้างให้มีคุณภาพได้ ด้วยการพัฒนากระบวนการเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้กับเด็กกลุ่มนี้โดยเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้อยู่ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป ซึ่งส่งผลทำให้เด็กมีสภาพชีวิตที่ยากลำบาก ไม่ได้ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ผู้ปกครองเท่าที่ควร ทำให้เด็กประสบปัญหาทางสุขภาพกาย ได้แก่ การเจ็บป่วยบ่อย ๆ และเจ็บป่วยง่าย

ทางจิตใจ ได้แก่ เด็กขาดความมั่นคงทางจิตใจ ไม่กระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต ขาดแรงจูงใจที่จะเรียนและความรู้สึกที่มีต่อตนเอง เป็นไปในทางลบ

สภาพของเด็กคือโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างข้างต้น เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเด็กให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ ดังนั้น จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ โดยอาศัยกระบวนการทางการศึกษา โดยที่หัวใจของกระบวนการจัดการศึกษาอยู่ที่การจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเด็กคือโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างขึ้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของเด็ก และแสวงหาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่สามารถช่วยตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ของเด็กในสภาพการณ์ที่เด็กเผชิญอยู่ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้ เป็นพื้นฐานในการสร้างกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาเด็กคือโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างให้มีโอกาสรับการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพมีหลายทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ ทฤษฎีความคาดหวัง หลักบูรณาการและหลักพุทธศาสตร์ ในเรื่องครูที่เป็นกัลยาณมิตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเด็กคือโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งประกอบด้วย หลักการ วิธีการ ขั้นตอน และเทคนิคการสอนเด็กคือโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง รวมทั้งปัจจัยสนับสนุนการสอนดังกล่าว

ขอบเขตของการวิจัย

กระบวนการเรียนการสอนเด็กคือโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ เพื่อให้ครูนำไปจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กในแหล่งก่อสร้าง ที่มีศูนย์เด็กก่อสร้างตั้งอยู่

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากครูในศูนย์เด็กก่อสร้างทั้ง 3 แห่ง ไม่เคยรับการอบรมด้านการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างมาก่อน ดังนั้นครูในศูนย์เด็กก่อสร้างทั้ง 3 แห่ง มีพื้นฐาน ความรู้ เจตคติ และสมรรถภาพการสอนอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน

ข้อจำกัดของการวิจัย

ข้อค้นพบจากผลการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนในด้านความรู้ เจตคติ และสมรรถภาพการสอนของครู ใช้สรุปได้เฉพาะกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ เท่านั้น

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัยเรื่องนี้มี 3 ประการ คือ

1. ครูผู้ทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีพัฒนาการด้านความรู้ เจตคติและสมรรถภาพการสอนสูงขึ้น ภายหลังการทดลองใช้กระบวนการ
2. เด็กที่เรียนตามกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีพัฒนาการด้านความรู้ เจตคติ และมีการนำความรู้ที่เรียนไปปฏิบัติสูงขึ้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 2 ปี 6 เดือน ถึง 13 ปี ที่ติดตามพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้างเข้ามาอยู่ภายในแหล่งก่อสร้าง หรือบริเวณบ้านพักคนงานก่อสร้าง และเด็กเหล่านี้ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กจึงได้ส่งเด็กมารับการศึกษาในศูนย์เด็กก่อสร้าง

ความต้องการของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง หมายถึง ความต้องการและความจำเป็นทางการศึกษาของเด็กที่มีอายุระหว่าง 2 ปี 6 เดือน ถึง 13 ปี ที่อยู่ในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งได้จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่เด็กประสบ

ครูที่สอนเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง หมายถึง ครูที่ได้รับค่าจ้าง จากมูลนิธิ หรือหน่วยงานราชการ หรือบริษัทก่อสร้างให้เข้าทำหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กลูกกรรมกร ก่อสร้าง ในศูนย์เด็กก่อสร้างที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณบ้านพักกรรมกรก่อสร้าง หรือบริเวณที่มีการก่อสร้าง

กระบวนการเรียนการสอนเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง หมายถึง ขั้นตอนการสอนและปัจจัยสนับสนุนขั้นตอนการสอน รวมทั้ง หลักการ วิธีการ และเทคนิคการสอน เด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างที่สอดคล้องกับ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งผ่านการพิจารณาวิเคราะห์แล้วว่าเหมาะสมที่จะนำมาใช้ เป็นพื้นฐานในการสอนเด็กด้วยโอกาส ทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง

ขั้นตอนการสอนเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง หมายถึง ลำดับ ขั้นตอนการสอนเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีอยู่ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นสร้างแรงจูงใจ หมายถึง ขั้นตอนที่ครูสร้างแรงจูงใจให้เด็กก่อนเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดสภาพและบรรยากาศในศูนย์เด็กก่อสร้างให้ดึงดูดใจเด็ก จัดแหล่งที่ สนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็ก เพื่อช่วยจูงใจให้เด็กสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ขั้นเสนอตัวแบบแก่เด็ก หมายถึง ขั้นตอนที่ครูเสนอตัวแบบที่มีการแสดงออก ทั้งด้านความคิดและพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบการกระทำ
3. ขั้นให้ความคาดหวังและให้ทำตามตัวแบบ หมายถึง ขั้นตอนที่ครูแสดงความคาดหวังและเป็นกำลังใจให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมั่นใจว่าจะสามารถทำตามตัวแบบได้ และให้ เด็กทำตามตัวแบบ
4. ขั้นส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ครูให้เด็กทำกิจกรรม ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะด้านภาษา และการคำนวณที่เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาที่ สอน โดยใช้วิธีบูรณาการทักษะข้างต้นสอดแทรกเข้าไปในการสอนเนื้อหาต่าง ๆ
5. ขั้นสร้างความภาคภูมิใจ หมายถึง ขั้นตอนที่ครูช่วยให้เด็กประสบผลสำเร็จ ในกิจกรรมต่าง ๆ และช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตัวเองด้วยการนำผลงานและความสำเร็จ ต่าง ๆ ของเด็กมาแสดงและพูดถึงผลงานและความสำเร็จของเด็กด้วยความชื่นชม

ปัจจัยสนับสนุนขั้นตอนการสอนเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง หมายถึง ปัจจัยอื่น ๆ ที่ช่วยสนับสนุนทุกขั้นตอนของการสอนเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในแหล่ง ก่อสร้าง ให้ดำเนินไปอย่างได้ผล ซึ่งได้แก่

1. ครูที่มีลักษณะ เป็นกัลยาณมิตรกับศิษย์ คอยดูแลให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ช่วยเหลือเด็กอย่างจริงจัง
2. สื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ ที่ครูสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนแก่เด็ก
3. คู่มือครูที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการ เนื้อหาสาระ เทคนิค วิธีสอนเด็ก ที่ให้แนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนแก่ครูในแหล่งก่อสร้าง ในการจัดการเรียนการสอนแก่เด็ก
4. ระบบการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเด็กอย่างละเอียดทุกด้าน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครูในการพัฒนาเด็ก

ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง ผลการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งจะถือว่ามีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อ ความรู้ เจตคติ และสมรรถภาพการสอนของครู และความรู้ เจตคติ และการนำความรู้ที่เรียนไปปฏิบัติของนักเรียน ภายหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน

ความรู้ของครู หมายถึง คะแนนความรู้ของครูในเรื่อง การวางแผนการสอน การสอน การประเมินผล และความรู้เรื่องเด็กต่อโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งได้จากแบบประเมินที่ครูประเมินตนเอง

เจตคติของครู หมายถึง คะแนนด้านความรู้สึก/ความคิดของครูในเรื่อง การวางแผน การสอน การสอน การประเมินผล การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่เด็ก ความรู้สึกที่มีต่อเด็กและต่ออาชีพครูในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งได้จากการตอบแบบประเมินที่ครูประเมินตนเอง

สมรรถภาพการสอน หมายถึง คะแนนความสามารถในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งได้จากแบบประเมินที่ครูประเมินตนเองด้านสมรรถภาพการสอน และผู้วิจัย-ผู้ช่วยวิจัยสังเกตและประเมินการสอนของครู

ความรู้ของเด็ก หมายถึง คะแนนความรู้ของเด็กที่ได้จากการทำแบบทดสอบในทุกเนื้อหาที่เด็กเรียน

เจตคติของเด็ก หมายถึง คะแนนความรู้สึกของเด็กที่มีต่อการเรียน ต่อตัวครู ซึ่งได้จากการตอบแบบวัดเจตคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การนำความรู้ไปปฏิบัติ หมายถึง พฤติกรรมการนำความรู้ที่เด็กเรียนไปปฏิบัติที่บ้านและศูนย์เด็กก่อสร้าง โดยประเมินจากแบบสังเกตพฤติกรรมการนำความรู้ไปปฏิบัติและแบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้จะ เป็นประโยชน์แก่ครูที่จัดการศึกษาอยู่ในศูนย์เด็กก่อสร้าง ซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาภายในศูนย์เด็กก่อสร้างให้มีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง โดยผลของการวิจัยจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่อไปนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 ผลจากการวิจัยจะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งจะ เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคลทั่วไป ในการนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้พัฒนาเด็กกลุ่มนี้ในแง่มุมอื่นต่อไป

1.2 ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางให้เกิดแนวคิดอื่น ๆ ในการพัฒนาครูที่จัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา และในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษากลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 ครูที่สอนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างต่าง ๆ สามารถนำกระบวนการจัดการเรียนการสอนเด็ก ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้จัดการเรียนการสอนแก่เด็กลูกกรรมกรก่อสร้างที่อยู่ในศูนย์เด็กก่อสร้าง ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม

2.2 ครูที่สอนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างต่าง ๆ สามารถนำรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนเด็ก ที่ผู้วิจัยสร้างหรือรวบรวมขึ้น ขณะทำการวิจัย ซึ่งได้แก่ คู่มือครู ประมวลเนื้อหาสาระที่ใช้สอนเด็ก แผนการสอน สื่อการศึกษา แบบทดสอบ ฯลฯ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้างได้

การนำผลการวิจัยไปใช้ดังกล่าว จะช่วยให้เด็กในแหล่งก่อสร้าง ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสรับการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาเขาให้ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป นับเป็นการช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับสิทธิและความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งเขาคงมีพึงได้